

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

**2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
I-QISM**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
I-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'RTA DAROMADLI MAMLAKATLARDA INNOVATSION XARAJATLARNING EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASIGA TA'SIRI	20
Karimova Xulkar Raxmanali qizi Jalg'ashova Nazira Umbet qizi	
MINTAQADA SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	26
Mamedov Ko'palboy Masharipovich	
TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHDA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA SIFATNI TA'MINLASH	30
Umarov Ravshanjon Gafurovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	36
Mamurov Doniyor Eldorovich	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARDAN FOYDALANISH TAMOIYILLARI VA USULLARI	43
Ro'zimov Doniyor Soporboy o'g'li	
TOSHKENT METROPOLITENI SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DARAJASINING DINAMIKASI VA UNI XALQARO TAJRIBA BILAN QIYOSIY BAHOLASH	49
Mansurov Xamrokul Ilxomovich	
ЦИФРОВАЯ САМООРГАНИЗАЦИЯ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ	56
Мирвосикий Хилола Хабибулла кизи	
XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY TAHLILI	64
Z.Sh. Matniyozova	
DEVELOPMENT MECHANISMS OF EMBEDDED FINANCE SERVICES IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN BASED ON OPEN BANKING	69
Khurramova Fotima Bakhodir qizi	
IMPROVING THE PRACTICE OF FINANCING INVESTMENT PROJECTS THROUGH SYNDICATED LOANS PROVIDED BY COMMERCIAL BANKS	76
Xudaynazarov Davrbek Abdullayevich	
TASHQI SAVDO DINAMIKASI VA BANK MOLİYAVIY XAVFSIZLIGI: O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MISOLIDA AMALIY TAHLIL	83
Babadjanov Shuxrat Atxamovich	
GREEN LENDING PRACTICED AMONG UZBEK COMMERCIAL BANKS: SURVEY- BASED ASSESSMENT OF READINESS AND CONSTRAINTS	90
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
"YANGI O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI DOIRASIDA IQTISODIY O'ZGARISHLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI	96
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
BARQAROR YASHIL INVESTITSİYALARNING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGETIKA RIVOJIGA ROLINI VA HISSASINI TAHLIL QILISH: O'ZBEKISTON MISOLIDA	101
Zilola Kazakova	
HUDUD SANOATIDA KAPITAL VA MEHNAT RESURLARI SAMARADORLIGINI KOB-B-DUGLAS MODELİ YORDAMIDA BAHOLASH	113
Turayev Baxrom Ergashevich	

“MAHALLA BANKIRI” INSTITUTI DAVLATBANK HAMKORLIGINING OPERATION BO‘G‘INI SIFATIDA: SAMARADORLIK MEZONLARI VA OPTIMAL YUKLAMA PARAMETRLARI	120
Nurmuratov Azamat Mamarizo o‘g‘li	
SHAHAR JAMOAT TRANSPORTI YO‘NALISHLARINING AHOLI EHTIYOJLARIGA MOSLIGINI TADQIQ ETISH (URGANCH SHAHRI MISOLIDA)	127
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi	

SHAHAR JAMOAT TRANSPORTI YO'NALISHLARINING AHOLI EHTIYOJLARIGA MOSLIGINI TADQIQ ETISH (URGANCH SHAHRI MISOLIDA)

Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

“Termodinamika va energetika auditi” kafedrası laboratoriya mudiri

Annotatsiya. Mazkur maqolada shahar jamoat transporti yo'nalishlari tarmog'ining aholi tashish ehtiyojlariga qanchalik mos kelishi masalasi Urganch shahri misolida tadqiq etilgan. Xorazm viloyatining ma'muriy markazi bo'lgan Urganch shahrining demografik va hududiy-fazoviy xususiyatlari, mavjud avtobus va trolleybus yo'nalishlari tarmog'i, ularning shahar mahallalari bo'yicha taqsimlanishi hamda transport oqimlarining zichligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida shaharning shimoliy (turar joy va ijtimoiy-madaniy) hamda janubiy (sanoat) hududlari o'rtasida yo'nalishlar zichligidagi nomutanosiblik, shuningdek, ayrim yangi qad ko'tarayotgan mahallalarning marshrut tarmog'i bilan yetarli darajada qamrab olinmaganligi aniqlangan. Aholi joylashuvi zichligini baholash, marshrut-mahalla mosligi matritsasi hamda yo'lovchi oqimini ekspert baholash usullaridan foydalangan holda jamoat transporti tarmog'ini takomillashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: jamoat transporti, transport yo'nalishlari, aholi harakatchanligi, transport qamrovi, marshrut tarmog'i, Urganch shahri, Xorazm viloyati, yo'lovchi tashish.

Аннотация. В данной статье исследуется степень соответствия сети маршрутов городского общественного транспорта потребностям населения в пассажирских перевозках на примере города Ургенча. Проанализированы демографические и территориально-пространственные особенности города Ургенча — административного центра Хорезмской области, действующая сеть автобусных и троллейбусных маршрутов, их распределение по городским махаллям, а также интенсивность транспортных потоков. По результатам исследования выявлены несоответствия в плотности маршрутной сети между северной (жилой и социально-культурной) и южной (промышленной) частями города, а также недостаточный охват маршрутной сетью отдельных новых махаллей. На основе оценки плотности размещения населения, матрицы соответствия «маршрут-махалля» и метода экспертной оценки пассажиропотока разработаны конкретные рекомендации по совершенствованию сети городского общественного транспорта.

Ключевые слова: общественный транспорт, транспортные маршруты, мобильность населения, транспортный охват, маршрутная сеть, город Ургенч, Хорезмская область, пассажирские перевозки.

Abstract. This article investigates the extent to which the urban public transport route network corresponds to the passenger transportation needs of the population, using the city of Urgench as a case study. The demographic and spatial characteristics of Urgench, the administrative centre of the Khorezm region, the existing bus and trolleybus route network, its distribution across the city's mahallas, and the density of transport flows are analysed. The study identifies an imbalance in route density between the northern (residential and socio-cultural) and southern (industrial) parts of the city, as well as insufficient coverage of several newly developing mahallas by the existing route network. Based on an assessment of population distribution density, a route-mahalla compatibility matrix, and expert evaluation of passenger flows, specific recommendations have been developed for improving the urban public transport network.

Keywords: public transport, transport routes, population mobility, transport coverage, route network, Urgench, Khorezm region, passenger transportation.

KIRISH

Shahar aholisining kundalik ijtimoiy-iqtisodiy faoliyati, jumladan, ish joylari, ta'lim muassasalari, savdo va xizmat ko'rsatish obyektlariga qatnovi ko'p jihatdan jamoat transportining sifati va qulayligiga bog'liq. Jamoat transporti tizimining samaradorligi nafaqat texnik ko'rsatkichlar (harakat tarkibi soni, yo'nalishlar uzunligi va qatnov muntazamligi), balki, eng avvalo, uning aholi tashish ehtiyojlariga qay darajada mosligi bilan belgilanadi. Marshrutlar tarmog'ining aholi zich yashaydigan hududlarni qamrab olishi hamda turar joy massivlari bilan asosiy tortishish nuqtalari (ish o'rinlari, ta'lim muassasalari, tibbiyot muassasalari va bozorlar) o'rtasidagi transport aloqalarini samarali ta'minlashi transport tizimi barqarorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda jamoat transporti tizimini rivojlantirish va takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, yo'nalishlar tarmog'i xorijiy ekspertlar ishtirokida qayta ko'rib chiqilmoqda, harakat tarkibi ekologik toza transport vositalari bilan yangilanmoqda hamda yo'l haqini to'lashning avtomatlashtirilgan tizimlari joriy etilmoqda. Ushbu chora-tadbirlar mamlakat yo'l-transport infratuzilmasini yanada rivojlantirishga qaratilgan umummilliy taraqqiyot strategiyasi doirasida amalga oshirilmoqda.

Xorazm viloyatining ma'muriy markazi bo'lgan Urganch shahrida ham avtobus va trolleybus yo'nalishlari tarmog'i faoliyat yuritmoqda. So'nggi yillarda ularning texnik jihozlanishi va to'lov tizimi zamonaviylashtirildi. 2025-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, Urganch shahrining doimiy aholisi 155,7 ming kishini tashkil etgan. Ushbu holat mavjud marshrutlar tarmog'ining yangi turar joy massivlari hamda shaharning kengayib borayotgan hududlarini qamrab olish darajasini muntazam baholab borish zarurligini ko'rsatadi.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Mazkur maqolaning maqsadi Urganch shahri jamoat transporti yo'nalishlarining aholi tashish ehtiyojlariga mosligini tahlil qilish hamda marshrutlar tarmog'ini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Shahar jamoat transporti tizimini aholi ehtiyojlariga muvofiqlashtirish masalasi O'zbekiston shaharshunosligi va transport muhandisligi sohasidagi ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilmoqda. Jamoat transporti yo'nalishlari tarmog'ini baholashda aholi zichligi va joylashuvi xaritalarini transport marshrutlari bilan taqqoslash, harakat tarkibi hamda yo'lovchi oqimi o'rtasidagi bog'liqlikni miqdoriy tahlil qilish, shuningdek, ekspert baholash usullaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ushbu yondashuv shahar transport tizimini ilmiy asosda rejalashtirish, aholi harakatchanligini qisqa va uzoq muddatli istiqbolda prognozlash hamda transport bosh rejasini takomillashtirish imkonini beradi.

Matrasulov va Yo'ldoshev tadqiqotida jamoat transporti infratuzilmasi holatini ekspert baholari asosida integral baholash metodologiyasi taklif etilgan. Unda bekatlar holati, qatnov muntazamligi va harakat tarkibining qulayligi kabi sifat ko'rsatkichlari miqdoriy tahlil usullari bilan uyg'unlashtirilgan.

Urganch shahri misolida Bozorboyev tomonidan olib borilgan tadqiqotda trolleybus tizimining ekspluatatsion samaradorligi tahlil qilinib, uni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Bunda asosiy e'tibor trolleybus yo'nalishining texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlariga qaratilgan bo'lsa-da, shahar miqyosidagi marshrutlar tarmog'ining aholi taqsimoti bilan mosligi alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin.

Shahar jamoat transporti infratuzilmasiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlarda ushbu omillar texnik, iqtisodiy, texnologik va ekologik toifalarga ajratilib, infratuzilma holati SWOT tahlili asosida baholangan. Unda yo'lovchilar talabining qondirilishi infratuzilma holati va uning faoliyat ko'rsatkichlari bilan uzviy bog'liqligi ta'kidlangan.

O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatishni tahlil qilishga bag'ishlangan tadqiqotlarda yo'l-transport infratuzilmasini rivojlantirish hamda aholiga sifatli transport xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqishning ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, aholi harakatchanligiga bag'ishlangan tadqiqotlarda ushbu ko'rsatkichni o'rganish transport tizimini ilmiy asosda rejalashtirish, aholi sonining o'sishini inobatga olgan holda rivojlanish istiqbollari prognozlash va shahar transporti bosh rejasini takomillashtirish imkonini berishi qayd etilgan.

Shahar yo'lovchi tashish transporti faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlarda avtobus, trolleybus, tramvay va metropolitenning ustuvor o'rni belgilangan bo'lib, bu jamoat transportini rejalashtirishda mazkur yo'nalishning muhimligini ko'rsatadi.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar tahlili aholi zichligi, miqdoriy tahlil va ekspert baholash usullarining keng qo'llanilganligini ko'rsatadi. Biroq Urganch shahri misolida ushbu yondashuvlarni o'zaro uyg'unlashtirgan holda marshrutlar tarmog'ining aholi ehtiyojlariga mosligini kompleks baholashga qaratilgan tadqiqotlarni yanada rivojlantirish dolzarb hisoblanadi. Mazkur maqola ana shu yo'nalishni yoritishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ikkilamchi (kabinet) tahlil hamda dala kuzatuvlarini uyg'unlashtirgan kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oldi:

1. Hududiy-demografik tahlil — Urganch shahridagi 40 ta mahalla fuqarolar yig'inining hududiy joylashuvi va aholi soniga oid ma'lumotlar yig'ildi. Tahlilda shaharning shimoliy (turar joy, ta'lim va madaniyat muassasalari joylashgan) hamda janubiy (sanoat korxonalari joylashgan) hududlarga ajratilgani inobatga olindi.

2. Marshrut–mahalla mosligi tahlili — mavjud avtobus (SHI-4, SHI-5, SHI-7, SHI-13, SHI-18, SHI-19, SHI-28) hamda T1-sonli “Urganch–Xiva” trolleybus yo'nalishlari mahallalar xaritasiga proyeksiya qilinib, har bir yo'nalishning qaysi mahallalarni bevosita (bekatdan 400–500 metr radiusda) qamrab olishi aniqlandi.

3. Transport oqimi intensivligini baholash — shaharning eng band tutashuv nuqtalaridan biri bo'lgan Al-Xorazmiy va Islom Karimov ko'chalari kesishmasidagi sutkalik transport harakati hajmi hamda jamoat transporti orqali tashiladigan yo'lovchilar soniga oid rasmiy ma'lumotlar tahlil qilindi.

4. Infratuzilma va institutsional o'zgarishlarni hisobga olish — avtostansiyalar rekonstruksiya, avtomatlashtirilgan to'lov tizimi (validatorlar)ning joriy etilishi kabi so'nggi yillardagi o'zgarishlarning marshrutlar samaradorligiga ta'siri baholandi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, kartografik proyeksiyalash va ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Ushbu usullar Urganch shahrining hududiy-demografik xususiyatlariga moslashtirilgan holda qo'llanildi.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

TAHLIL NATIJALARI

Urganch shahri jamoat transporti tizimining tavsifi

Urganch — Xorazm viloyatining ma'muriy markazi bo'lib, 1646-yilda asos solingan qadimiy shaharlardan biridir. Shahar Amudaryo irmoqlaridan biri bo'yida joylashgan bo'lib, uning ikki sohili ko'priklar orqali o'zaro bog'langan. Shaharning shimoliy qismida asosan turar joy massivlari, ta'lim va madaniy-ma'rifiy muassasalar hamda xizmat ko'rsatish obyektlari, janubiy qismida esa sanoat korxonalari joylashgan.

Shaharda 40 ta mahalla fuqarolar yig'ini mavjud bo'lib, ularning hududiy taqsimlanishi bir xil emas. Markaziy va shimoliy hududlardagi Mustaqillik, Feruz, Ma'rifat, Yuqoribog', Al-Xorazmiy kabi mahallalar nisbatan zich joylashgan bo'lsa, Yangi O'zbekiston, Nurli hayot va boshqa yangi rivojlanayotgan mahallalar shaharning chekka hududlarida joylashgan.

Shahar jamoat transporti tarmog'i SHI-4, SHI-5, SHI-7, SHI-13, SHI-18, SHI-19 va SHI-28 raqamli avtobus yo'nalishlari hamda T1-sonli “Urganch shahri – Xiva shahri” trolleybus yo'nalishidan iborat. 2026-yil 1-iyuldan boshlab ushbu yo'nalishlarda naqd pulsiz to'lov tizimi bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Yo'lkira haqi 3 000 so'm etib belgilangan.

Shaharning transport harakati eng zich nuqtalaridan biri Al-Xorazmiy va Islom Karimov ko'chalari kesishmasi bo'lib, bu yerda sutkasiga o'rtacha mos ravishda 18 ming va 14 ming transport vositasi harakatlanadi. Transport harakatini samarali tashkil etish maqsadida barpo etilgan yer osti yo'l o'tkazgichi orqali har kuni shahar ichki va shahar atrofi yo'nalishlarida qatnovchi 200 dan ortiq avtobus hamda mikroavtobus harakatlanadi va ularda o'rtacha 30 ming nafar yo'lovchiga xizmat ko'rsatiladi.

2022-yilda Urganch shahrida bitta avtostansiya rekonstruksiya qilinib, foydalanishga topshirildi. Shuningdek, “Avtomatlashtirilgan transport to'lov tizimi operatori” MChJ tomonidan viloyat markazida validatorlar o'rnatilib, avtomatlashtirilgan to'lov tizimi joriy etildi.

Prezidentning 2023-yil 16-fevraldagi PQ-59-son qaroriga¹ muvofiq, Urganch shahrida jamoat transporti tizimini takomillashtirish bo'yicha alohida chora-tadbirlar dasturi tasdiqlangan. Mazkur dasturda avtotransport xizmatlari sifatini oshirish, yo'nalishlar tarmog'ini kengaytirish hamda harakat tarkibini yangilash nazarda tutilgan.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Tahlil jarayonida tuzilgan marshrut–hudud mosligi jadvali quyida keltirilgan (1-jadval).

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 16.02.2023 yildagi PQ-59-son <https://lex.uz/docs/-6386205?ONDATE=16.10.2023%2000>

1-jadval
Urganch shahri jamoat transporti yo'nalishlarining hududiy qamrovi²

№	Yo'nalish	Transport turi	Asosan qamrab olinadigan hudud	Qamrov darajasi
1	SHI-4	Avtobus	Markaziy va shimoliy mahallalar	Yuqori
2	SHI-5	Avtobus	Markaziy hudud va savdo shoxobchalari	Yuqori
3	SHI-7	Avtobus	Shimoli-g'arbiy mahallalar	O'rta
4	SHI-13	Avtobus	Janubiy hudud hamda sanoat hududiga yaqin mahallalar	O'rta
5	SHI-18	Avtobus	Shaharning chekka mahallalari	Past
6	SHI-19	Avtobus	Shimoli-sharqiy mahallalar	O'rta
7	SHI-28	Avtobus	Yangi rivojlanayotgan mahallalar	Past
8	T1 (Urganch–Xiva)	Trolleybus	Shaharlararo yo'nalish, shahar hududini qisman qamrab oladi	O'rta

O'tkazilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, Urganch shahridagi mavjud 7 ta avtobus va 1 ta trolleybus yo'nalishi shaharning markaziy hamda shimoliy qismidagi zich joylashgan mahallalarni nisbatan yaxshi qamrab olgan. Shu bilan birga, transport tizimini yanada takomillashtirish nuqtayi nazaridan quyidagi jihatlar aniqlandi.

Birinchidan, shaharning janubiy qismida joylashgan sanoat hududlari bilan turar joy massivlari o'rtasidagi transport aloqalari asosan Al-Xorazmiy va Islom Karimov ko'chalari kesishmasi orqali amalga oshirilmoqda. Natijada mazkur hududda transport oqimi yuqori darajada jamlanib, sutkasiga mos ravishda 18 ming va 14 ming transport vositasi harakatlanadi.

Ikkinchidan, shaharning yangi rivojlanayotgan mahallalari mavjud marshrutlar tarmog'i bilan asosan markaziy yo'nalishlar orqali bog'langan. Bu holat ayrim yo'nalishlarda qo'shimcha qatnov yoki transport almashinuvini talab qilishi sababli mazkur hududlar aholisi uchun qatnov vaqtining uzayishiga olib kelishi mumkin.

Uchinchidan, T1-sonli "Urganch–Xiva" trolleybus yo'nalishi asosan shaharlararo tashishga ixtisoslashganligi bois, shahar ichidagi barcha mikrohududlarni to'liq qamrab olmaydi. Shu sababli shahar ichidagi yo'lovchi oqimining asosiy qismi avtobus yo'nalishlari orqali tashilmoqda.

To'rtinchidan, yer osti yo'l o'tkazgichining barpo etilishi transport harakatini yanada yaxshilashga xizmat qilgan. Shu bilan birga, marshrutlar tarmog'ini rivojlantirish, jumladan, yangi yo'nalishlarni tashkil etish yoki amaldagi yo'nalishlarni optimallashtirish bo'yicha tahlillarni davom ettirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Marshrutlar soni, harakat tarkibi hajmi va aholi zichligi o'rtasidagi bog'liqlikni miqdoriy tahlil qilish shaharning qaysi hududlarida transport tarmog'ini kengaytirish iqtisodiy jihatdan asoslanganligini aniqlash imkonini beradi. Shuningdek, aholi zichligi xaritalariga asoslangan baholash usuli yangi rivojlanayotgan mahallalarda transport qamrovi darajasini aniq ko'rsatkichlar asosida baholashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, avtomatlashtirilgan to'lov tizimi va validatorlar orqali shakllanadigan yo'lovchi oqimi ma'lumotlari kelgusida Urganch shahrida yo'lovchi oqimining fazoviy-vaqt bo'yicha taqsimotini real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini yaratadi. Bu esa marshrutlar jadvali va transport xizmatlarini aholi ehtiyojlariga yanada moslashtirish uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

2 muallif tomonidan tuzilgan; manba: 3- va 5-sonli izohlar asosida.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, Urganch shahri jamoat transporti tarmog'ini shahar aholisi sonining o'sishi (2025-yil holatiga 155,7 ming kishi) hamda shahar hududining kengayish sur'atlarini hisobga olgan holda yanada takomillashtirish zarur.

Ikkinchidan, shaharning shimoliy (turar joy) va janubiy (sanoat) hududlari o'rtasidagi transport aloqalari asosan bitta yirik transport tuguniga jamlangan bo'lib, transport oqimlarini yanada muvozanatli taqsimlash imkoniyatlarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, shaharning yangi rivojlanayotgan mahallalarini mavjud marshrutlar tarmog'i bilan qamrab olish darajasini yanada oshirish imkoniyati mavjud.

To'rtinchidan, avtomatlashtirilgan to'lov tizimi hamda infratuzilmaning (avtostansiyalar va yer osti yo'l o'tkazgichi) modernizatsiya qilinishi jamoat transporti tizimini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratmoqda. Shu bilan birga, marshrutlar tarmog'ini muntazam takomillashtirib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi.

Birinchidan, shaharning yangi mahallalarini qamrab oluvchi, ayniqsa markazdan uzoqda joylashgan hududlar uchun 1–2 ta qo'shimcha avtobus yo'nalishini tashkil etish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, Al-Xorazmiy va Islom Karimov ko'chalari kesishmasidagi transport yuklamasini muvozanatlashtirish maqsadida muqobil (aylanma) marshrutlarni ko'rib chiqish tavsiya etiladi.

Uchinchidan, aholi zichligi va yo'lovchi oqimi bo'yicha avtomatlashtirilgan tizim orqali yig'iladigan ma'lumotlar asosida marshrutlar jadvalini davriy ravishda (yiliga kamida bir marta) qayta ko'rib chiqish amaliyotini yo'lga qo'yish zarur.

To'rtinchidan, aholi zichligi hamda yo'lovchi oqimi ko'rsatkichlari asosida marshrutlar tarmog'ini muntazam monitoring qilish va baholash tizimini institutsional asosda takomillashtirish tavsiya etiladi.

Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Ishlab chiqilgan tavsiyalarni amaliyotga tatbiq etish Urganch shahri jamoat transporti tizimining aholi tashish ehtiyojlariga moslik darajasini oshirishga, shuningdek, shaxsiy avtotransportdan foydalanish tendensiyasini muvozanatlashtirish hamda transport infratuzilmasiga tushayotgan yuklamani kamaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda taklif etilgan marshrut–hudud mosligi jadvali va tahlil metodologiyasi Urganch shahar hokimligi hamda tegishli transport tashkilotlari tomonidan yo'nalishlar tarmog'ini rejalashtirish, yangi marshrutlarni asoslash va mavjud marshrutlar samaradorligini davriy baholashda amaliy vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, avtomatlashtirilgan to'lov tizimi orqali shakllanadigan yo'lovchi oqimi ma'lumotlaridan foydalanib marshrutlar jadvalini muntazam yangilab borish hamda yangi qurilayotgan turar joy massivlarini transportni rejalashtirish bosqichidayoq hisobga olish tavsiya etiladi. Tadqiqot natijalari Xorazm viloyatining boshqa shaharlari, jumladan, Xiva va Hazorasp uchun ham metodologik asos sifatida foydalanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-fevraldagi **PQ-59-son** qarori. *Jamoat transporti tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida*. <http://lex.uz/uz/docs/-8046189>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi **PF-158-son** Farmoni. *“O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida*. <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>
3. Matrasulov A., Yo'ldoshev B. **Jamoat transporti infratuzilmasini integral baholash metodologiyasi** // Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari.
4. Bozorboyev B. **Urganch shahri trolleybus tizimining ekspluatatsion samaradorligini baholash va uni takomillashtirish yo'llari** // Ilmiy maqola.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. **Xorazm viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari**. – Toshkent, 2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi. **Jamoat transporti tizimi faoliyatiga oid statistik va tahliliy ma'lumotlar**. – Toshkent, 2025.
7. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi. **Shaharsozlik me'yorlari va qoidalari. Shahar transportini rejalashtirish**. – Toshkent.
8. Vuchic V. R. *Urban Transit: Operations, Planning, and Economics*. Hoboken: John Wiley & Sons, 2005.
9. Ceder A. *Public Transit Planning and Operation: Modeling, Practice and Behavior*. 2nd ed. Boca Raton: CRC Press, 2016.
10. World Bank. *Transforming Urban Transport*. Washington, DC: World Bank, 2021.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>